

⁸ Правове регулювання цивільних відносин в Україні (ІХ–ХХ ст.): [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / І. Й. Бойко. – К. : Атіка, 2013. – 348 с. – С. 269.

⁹ Гражданский кодекс Восточной Галиции 1797 г. = Codex civilis pro Galicia Orientali MDCCXCVII / пер. с лат. А. Гужвы ; под ред. О. Кутателадзе, В. Зубаря. – М. : Статут ; Одесса, 2013. – С. 39.

Резюме

Бойко І. Й. Австрійський цивільний кодекс 1797 р. та його застосування у Східній Галичині: деякі дискусійні питання.

У статті розглянуто дискусійні питання щодо Австрійського цивільного кодексу 1797 р., який в літературі іноді називають Галицьким цивільним кодексом. Показано, що Галичина не мала і не могла мати власного цивільного кодексу, оскільки була однією з багатьох коронних земель Австрійської імперії. Попри це переклад Австрійського цивільного кодексу 1797 р. і введення його в історико-правову літературу є значним здобутком сучасної юридичної науки.

Ключові слова: цивільний кодекс, законодавство, Східна Галичина, Австрійська імперія.

Резюме

Бойко І. Й. Австрийский гражданский кодекс 1797 г. и его применение в Восточной Галиции: некоторые дискуссионные вопросы.

В статье рассмотрены дискуссионные вопросы Австрийского гражданского кодекса 1797 г., который в литературе иногда называют Галицким гражданским кодексом. Показано, что Галиция не имела и не могла иметь собственного гражданского кодекса, поскольку была одной из многих коронных земель Австрийской империи. Несмотря на это перевод Австрийского гражданского кодекса 1797 г. и введение его в историко-правовой литературе является значительным достижением современной юридической науки.

Ключевые слова: гражданский кодекс, законодательство, Восточная Галиция, Австрийская империя.

Summary

Boiko I. Austrian Civil Code in 1797 and its application in Eastern Galicia: some debatable issues.

In the article the controversial issue of the Austrian Civil Code in 1797, which is sometimes called in the literature of Galicia Civil Code. It is shown that Galicia had and could have its own civil code, because it was one of many crown lands of the Austrian Empire. Despite a translation of the Austrian Civil Code in 1797 and making it an historical and legal literature is a significant achievement of contemporary legal science.

Key words: civil code, legislation, Eastern Galicia, Austrian Empire.

УДК 340.12

А. М. БЕРНЮКОВ

Анатолій Миколайович Бернюков, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Хмельницького інституту соціальних технологій ВМУРОЛ «Україна»

ЗАГАЛЬНОМЕТОДОЛОГІЧНІ УСТАНОВКИ КОНЦЕПЦІЇ «ТРЕТЬОГО ШЛЯХУ» В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ А. КАУФМАНА

Сучасний етап розвитку пізнання характеризується підвищенням заінтересованості до первинних методологічних основ, які носять чисто онтологічний та гносеологічний характер. Нині в світі все більше набирає силу тенденція, коли рефлексійне осмислення через ці теоретико-понятійні системи водночас є й неодмінною умовою подальшого розвитку правознавства. Успішне ж вирішення проблем подібного роду передбачає тісне співробітництво юристів та філософів. У даному напрямі в світовій думці накопичено значний досвід та потенціал. У цьому плані стає особливо актуальним філософсько-методологічне осмислення такої центральної правової категорії, як юридична реальність. Дослідження останньої нині слід починати із безпосередньої конституційно-субстанційної, глибинної структури, тобто шляхом онтологічного та гносеологічного аналізу. Саме таким чином і стає можливе принципове вивчення *jus*, яке все ще продовжує бути своєрідною білою плямою в нашій науці, залишаючись «terra incognita». При цьому варто зауважити, що питання онтології та гносеології *jus*, як такі, що містять решту у своєму безпосередньому конкретному розв'язку, вбирають їх у себе, – є єдиними по-справжньому визначальними, наріжними та наскрізними напрямками для філософії права.

Розглядаючи існуючі на сьогоднішній день методології в осмисленні природи юридичної реальності, їх можна класифікувати за часом виникнення на: 1) юснатуралізм; 2) юрпозитивізм; 3) «третій шлях» А. Кауфмана; 4) інтегративну юриспруденцію. Якщо перший підхід визнає лише належну частину правової

реальності, то другий – тільки її суцільний компонент. Свого часу було багато сказано та написано про ці дві позиції, тож більш детально зупинимось на решті, зокрема, на кауфманіанстві, що залишається ще малодослідженим у вітчизняній науці. При цьому слід зазначити, що українські вчені не поспішали взятися за дослідження «третього шляху». Відповідно, їх ставлення до цієї юридичної методології залишається нез'ясованим. Відтак, метою даної статті є завдання з'ясувати основні установки, яким користувався А. Кауфман під час розробки своєї теорії, причому, спираючись на першоджерела, тобто самого автора.

Отже, Кауфман насамперед розпочинає із справедливого зауваження про те, що філософія права завжди визначалася лише постійною боротьбою позитивізму й природного права. В якості ж здорової альтернативи він пропонує свій, т.з. «третій шлях», в юриспруденції. І кауфманські ліки, підготовлені ним для останньої – це герменевтика, однак не у вигляді методу, а як трансцендентальна філософія права. Своє ввідне обґрунтування щодо зазначеного німецький вчений зводить до наступного: «Протягом століть природне право і юридичний позитивізм воювали один з одним, хоча часто і називаючись іншими іменами. З цієї війни ніхто не вийшов переможцем, а залишилось лише двоє переможених. Природне право і позитивізм на сьогодні вичерпані, і через це правова філософія шукає «третій шлях», що знаходиться за межами природного права та юрпозитивізму. Ця дорога логічно приводить до юридичної герменевтики. Але давайте по порядку.

У філософсько-онтологічному значенні юснатуралізм та юрпозитивізм різняться через свої шляхи розуміння основ буття та дії права: для одних воно існує для людини в «природі» як даність; для інших – право – це «воля законодавця», яка не зв'язана нічим, щоб їй передувало б. Але перші й другі стають схожими, з теоретично-методологічної перспективи, через їх інтелектуальні структури, і в конкретно-використовуваних шляхах процесу відкриття права... Відповідно до цього, як природне право, так і позитивізм намагаються сформулювати чисто дедуктивним шляхом суму закінчених правових речень в своїй повноті та без лагун, готових до використання і які не потребують будь-якої інтерпретації, і за допомогою яких можна вирішити будь-яку юридичну справу»¹.

Разом із тим, як намагається переконати нас А. Кауфман, подібне «уречевлене мислення не є доречним, принаймні, до неуречевлених сутностей, зокрема ... права, – перетворюючи їх на застигли окаменілість»². Тож, доходить висновку на підставі цього Кауфман: «сьогодні, таким чином, ми находимо не тільки закритим доступ до класичного природного права, але й немає і ніякої можливості повернення до юридичного позитивізму зі своїм безумовним дотриманням законів. Можна тільки прагнути до положень за межами юснатуралізму та позитивізму»³.

Намагаючись вже ввести нас у річище своєї концепції, А. Кауфман говорить: «Зовнішньо та незалежно від юридичного процесу знаходження, даються об'єктивно тільки абстрактна норма закону та аморфний випадок, тільки сировина. Конкретне право утворюється тільки в процесі розуміння. Відповідно не може бути також «правильності» права поза межами цього процесу. Що, однак, гарантує, що в цьому процесі дійсно виникає «право», «правильне право»? Для наївного об'єктивістського розуміння, – це не проблема: право просто дедуціюється із закону, яке необхідне для конкретних фактичних обставин. Однак, оскільки право – це не готова об'єктивна одиниця, а результат процесу, відповідь на це питання не така вже і легка ... Необхідна умова розуміння – це об'єкт, який має розумітися. Для Іохіма Грушки ці «речі здійснюють правосуддя» ... З цією думкою варто погодитися. Тепер вирішальне питання: як цей об'єкт (право) слід розуміти? Йдеться тут лише про трансцендентальні умови розуміння відповідно кантівського образу «річ в собі», або ж «річ право» є «предметно-багатою»? ... З розмірковувань Грушки відповідь є незрозумілою. Тим не менше, відповідь на це питання залежить від відповіді на інше питання: чи пояснює об'єкт (право) тільки структуру юридичного процесу віднаходження, чи вона визначає цей процес за змістом і обмежує разом із тим його свавілля. Це питання є онтологічним»⁴. І як показує подальший хід його роздумів, для А. Кауфмана вирішення юридичної справи – це і є саме право. З усіма наслідками, що звідси випливають.

Після чого А. Кауфман, намагаючись вийти на траєкторію власної концепції юридичної норми «без власної оболонки», стверджує, що справедливе право – це чиста суб'єктивність, «разовий» метод пізнання: «Два основних питання філософії права, на мій погляд, полягають у тому, що уявляє собою справедливе право і як ми можемо розпізнати його справедливість. Тривалий час вважалося, що ці питання про сутність правової справедливості та знання про неї – окремі питання. Справедливе право – тобто, те, що було справедливим, уявлялось як істотний об'єкт, який протистояв нашому мисленню і він мав бути «схоплений» як предмет у своїй чистій якості буття-в-собі, тобто без змішування з будь-яким суб'єктивним елементом. Таким був ідеал науки доби модернізму, що орієнтувався на модель природничих наук.

Але епоха Модерну підійшла до кінця і в теорії науки визнається сьогодні, що світ не може розглядатися і оцінюватися лише відповідно до наукових критеріїв і природничих категорій. Навіть у цій галузі не завжди можливі об'єктивні результати. Усе це значною мірою стосується наук про розуміння ... серед яких є наука про право – в ній суб'єкт-об'єктна схема є помилковою вже з самого початку. У юридичній науці, а тим більше у філософії права, не існує знань, які б не створювалися тими, хто займається правом, і в цих знаннях завжди міститься (але не виключно) творчий момент: «знання» про право, таким чином, уявляють собою певне розуміння «будови» права. Більш чітко: прямиий матеріал – позитивне право виникає тільки в процесі здійснення юридичного. Не існує будь-якого права раніше за його реальну та позитивну форму. Так само не існує і правосуддя поза межами вироків правосуддя, які завжди містять у собі як раціональні, так і емоційні моменти. З цієї точки зору, процес, як наші знання і наші судження, мають незрівнянно більше значення, ніж в субстанційно-онтологічній моделі.

Якщо це так, тоді не можливо говорити про «справедливе право» або «правильне», на маючи на увазі «метод справедливого права» або «правильного»⁵.

Шукаючи ж «справедливе» в історичному, А. Кауфман заглиблюється в конвенціоналізм, намагаючись отримати підтримку, зокрема, в «філософії дискурсу» Ю. Хабермаса: «Останні пропозиції по теорії справедливості орієнтуються все більше на модель «ідеальної ситуації діалогу» або «ідеальної мови», запропонованої Юргеном Хабермасом. Відправною точкою тут є констатація, нині навряд чи дискусійна, того, що судження про справедливість не можуть бути отримані раціонально чистим способом, але вони скоріше закріплені також в емоційно складових елементах. З цієї точки зору стає зрозумілим, що оптимальні умови для правильних суджень щодо справедливості принципово відбуваються у мові. Якщо судження про справедливість могли би бути отримані чисто раціональним шляхом, то вони б були в межах досяжності для кожної людини; після того, як вони, однак, одночасно містять емоційний зміст, це робить необхідним реалізацію такої складової частини конкретною тільки інтерсуб'єктивізацію.

Представники цього руху – до яких я себе також зараховую – виходять з того положення, що в «ідеальній мові» окремі судження індивідуумів, які вони доводять, стверджуються в більшості випадків в домовленості; що, звичайно, передбачає «неупереджених, «чесних» співрозмовників, компетентних», «свідомих» та «розумних»⁶.

У розробці даного питання А. Кауфман не оминає аналізом і всім відому теорію справедливості Д. Роулза (щоправда, не знаходячи там для себе вже нічого нового): «Цей автор намагається розвивати принципи «справедливості як чесності», повертаючись до теорії суспільного контракту, однак, при цьому в конфронтації з сучасними утилітарними теоріями. Звичайно, такі принципи не нові: рівне право на фундаментальні свободи, компенсування природної нерівності, рівні можливості, процесуальне правосуддя, самоповага і повага до інших, свобода совісті, сумлінність у виконанні договорів і т.д. Подібні постулати ми знаходимо, наприклад, у Тамелло і Перельмана. Як ми вже говорили, ніщо із цього не є новацією; можливо більш рішуче йдеться про права людини і обов'язки, гострі суперечки навколо яких ведеться протягом багатьох століть. Слід додати, однак, що тільки у такому абстрактному формулюванні є деякий безперервний характер: його матеріалізація відбувається через її історичність»⁷.

Відтак, певним чином підсумовуючи цей блок своїх думок, А. Кауфман констатує: «І обговорення, і результат не можуть бути легко відокремлені. Конкретне питання викристалізовується тільки в дискурсі, теж саме відбувається і з об'єктом судового розгляду в судовому процесі»⁸.

Завершуючи малювати картину чисто історичної природи чисто права, А. Кауфман додає: «для філософії та філософії права, якщо вони не хочуть перейти в чисто спекулятивний спосіб – їм важливо притримуватися досвіду; знати та вести бесіду дотримуючись, в певному розумінні, випадку. Але випадок в філософії права – це його присутність в історії; це є досвід, який необхідно отримувати від нього»⁹.

Далі А. Кауфман переходить до герменевтики: «Беручи в якості орієнтира слова Фрідріха Даніеля Ернста Шлейєрмахера, зазвичай, герменевтика розуміється як «мистецтво розуміння». Незважаючи на те, що багато в чому це відповідає дійсності, однак таке формулювання є неточним, проте загальна думка, що йдеться до того, що герменевтика – це один із можливих методів. Безсумнівно, що вона має методологічні функції, але в більш суттєвому розгляді, герменевтика є не методом, а філософією трансцендентальності. Якщо вже на те пішло, то слід вказати, що ідеї Шлейєрмахера були в подальшому розроблені в справжню герменевтику, зокрема, Дільтеєм, Гадамером, Рікером. Отже, це є трансцендентальна філософія, яка допомагає розібратися в умовах, які роблять можливим будь-який спосіб розуміння. Сама по собі вона не передбачає якийсь конкретний метод; вона обмежується лише тим, щоб вказати на необхідні умови для того, щоб ця чи інша річ могла стати зрозумілою, відповідно до її змісту. І у зв'язку з тим, що вона передбачає, що не існує нічого такого, щоб не було доступне для інтелекту, – герменевтика має універсальний характер. Так, знання (а не метод!) – у фізиці, релігії або економіці отримуються в тих же трансцендентальних умовах, що й у праві. Отже, універсальність герменевтики в її абсолютній цінності: вона проявляє себе не в одній, а в багатьох можливостях, в яких ми маємо справу з речами, поміж яких є і право. Внаслідок цього вона не виключає й інші теорії, аналітику чи аргументи, перш ніж рекомендувати ті, які є повністю необхідними»¹⁰.

Щоб перейти до юридичної герменевтики, як він її розуміє, А. Кауфман робить ще одну «підводку»: «Давайте коротко розглянемо, які згадані умови роблять розуміння можливим. Але перед цим давайте зазначимо, що герменевтика характеризується тим, що відміння поняття об'єктивного знання, яке виявляється на контрасті суб'єкт-об'єкт. Відповідно до цієї точки зору, навіть у сфері природничих наук сьогодні ставиться під сумнів те, що пізнавальна дія суб'єкта ловить об'єктивну реальність речей, що відображаються як такі в свідомості без суміші складових частин суб'єктивності. Навпаки, сьогодні вважається, що знання є одночасно як об'єктивне, так і суб'єктивне; що суб'єкт пізнання вводить сам себе в «горизонт знань» і, замість обмеження в тому, щоб поводити себе пасивно в свідомості, яка намагається зрозуміти, він допомагає вибудувати цей процес. Це ж саме стосується і права: він не обмежується лише тим, що «підводить» випадок під закон, перебуваючи повністю ззовні, але він виконує активну роль у будівництві так званого «застосування права». Якщо він, відповідно, поза межами пошуку «точності права», на краю герменевтичного процесу, то з цієї причини приречені на провал будь-які спроби відокремити в науках знання раціональні, з одного боку, та особу, яка підпорядковує пізнання – з іншого.

Але скасування суб'єктно-об'єктного контрасту в процесі пізнання жодним чином не створює правило простого суб'єктивізму, який, наприклад, спостерігається в етиці ситуації чи в екзистенціалізмі Сартра.

Герменевтичне мислення не допускає випадковості моменту, але воно живе «спадком» традиції, яка являє собою «загальне підґрунтя наявного світу, по якому ми ходимо»; це є «фонд, перевірений нашими думками, що нас живить». Герменевтика базується на такій основі: «якщо ви хочете зрозуміти, то вступіть в контакт з речами, які промовляють до нас через традицію». Всупереч будь-якому раціоналістичному формалізму, ми повинні наполягати на традиції, яка має бути осмислена як така, що не протиставляється розуму»¹¹.

Тож далі А. Кауфман говорить вже про герменевтику права: «Впевненість в тому, що суб'єктно-об'єктна схема не має жодної цінності для наук про розуміння (на відміну від того, що відбувається в природничих наук) вперше серйозно з'явилась в герменевтичній філософії. У ній було встановлено важливий факт: захоплення лінгвістичним почуттям передбачає в той же час, і насамперед, саморозуміння того суб'єкта, який здійснює це розуміння. Той, хто здійснює акт розуміння, заглиблюється в горизонт пізнання; звідси методологічна рефлексія не повинна обмежуватися «об'єктом», але також повинна інтегрувати і суб'єкт. Право (на відміну від закону) – це ситуація, а не акт; воно не може, відповідно, бути «об'єктом» незалежного знання «суб'єкта». Право – це скоріше «продукт» процесу герменевтичного розгортання і здійснення почуття. У зв'язку з цим не може зустрічатися в будь-якому способі «об'єктивна прямота» від права поруч з герменевтичною процедурою його закріплення. Суддя, який вірить в те, що отримує критерії рішення тільки від закону («підкоряється лише закону»), допускає фатальну помилку, оскільки, насправді, несвідомо він залишається в залежності самого від себе.

Відтак, герменевтичне розуміння тексту – це не просто дії того, хто сприймає, але це практичні дії, формування. Тільки через цей акт здійснюється конкретне право, історичне. Перед цим не існує будь-якого права, жодного «дійсного змісту», а скоріше існують «матеріали в сирому вигляді»: з одного боку, це ряд абстрактних правових норм, які через свою абстрактність все ще не можуть бути застосовані, і, з іншого – конгломерат неопрацьованих фактів, які ще не визначені з юридичної точки зору і, внаслідок цього, не можуть бути визнані в якості істотних чи недопустимих. Те, що традиційно йменується як «субсумція», не становить спеціальної проблеми, коли вже були закріплені передумови. Однак під цим поняттям у вирішальному плані розуміється безпосереднє встановлення зв'язків між зазначеними компонентами в їх кореспондуванні, а саме: розробити конкретні юридичні відносини в їх зв'язку до фактичного змісту і вибудувати зміст фактичності в її зв'язку із нормою»¹².

Отже, за своєю суттю герменевтика в А. Кауфмана виступає як «третій шлях» між юридичним позитивізмом та юснатуралізмом. Інновація ж тут проглядається у тому, що дана методологія постає у вигляді «нового вибору» щодо даних двох історичних антагоністів. І такий відкритий (у прямому і переносному значенні) «третій стан» права – це для останнього існування-в-інтерпретації. Про що, зокрема, говорить і достатньо відомий на заході дослідник кауфманіанства С. Ліу¹³.

Щонайперше, у певному розумінні кауфманізм можна розглядати і як соціологічну концепцію права. Причому, базуючись на розширеному релятивізмі герменевтики, що у А. Кауфмана значною мірою перетворюється на реалізм, цей німецький вчений уникає полеміки між двома відомими усім класичними правовими концепціями та вказує, що необхідну для застосування норму при вирішенні юридичного спору слід шукати в самій історичній ситуації (традиції) суб'єкта-інтерпретатора. З'ясування ж уже конкретного змісту розуміння А. Кауфманом безпосередньо юридичної герменевтики – тема для наступних розвідок.

¹ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 11–12.

² Kaufmann A. Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik / A. Kaufmann // Memoria del X congreso mundial ordinario de filosofía del derecho y filosofía social (I.V.R.). Symposia II. Volumen VI. / Coordinada J.L. Curiel B. – Mexico : Universidad nacional autonoma de Mexico, 1982. – P. 8.

³ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 22–23.

⁴ Kaufmann A. Gedanken zu einer ontologischen Grundlegung der juristischen Hermeneutik / A. Kaufmann // Memoria del X congreso mundial ordinario de filosofía del derecho y filosofía social (I.V.R.). Symposia II. Volumen VI. / Coordinada J.L. Curiel B. – Mexico : Universidad nacional autonoma de Mexico, 1982. – P. 11–12.

⁵ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 13–14.

⁶ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 26–27.

⁷ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 27–28.

⁸ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 27.

⁹ Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 14.

¹⁰ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 12–13.

¹¹ Kaufmann A. Concepción hermenéutica del método jurídico / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1996. – № 35. – P. 14–15.

¹² Kaufmann A. Qué es y cómo “hacer justicia” (un ensayo histórico-problemático) / A. Kaufmann // Persona y Derecho. – 1986. – № 15. – P. 24–25.

¹³ Liu S.-I. Arthur Kaufmanns “Dritter Weg” zwischen Naturrecht und Rechtspositivismus // Verantwortetes Recht. Die Rechtsphilosophie Arthur Kaufmanns / Hrsg. Neumann U., Hassemer W., Schroth U. – Wiesbaden: Steiner-verlag, 2005. – S. 39–46.

Резюме

Бернюков А. М. Загальнометодологічні установки концепції «третього шляху» в юриспруденції А. Кауфмана.

У даній статті піддаються аналізу наукові обґрунтування А. Кауфмана, закладені ним в його концепцію. При цьому автором висвітлюються загальнометодологічні установки даної теорії. У результаті цього відбувається формування розуміння наукових мотивів, що спонукали А. Кауфмана до розробки його ідей. Такий науковий погляд також дає змогу розкрити головні принципи, на яких побудована концепція «третього шляху» юриспруденції. Подібного роду філософсько-правове дослідження, як актуальне та важливе питання нашої науки, є методологічно обґрунтованим і заслуговує на широку теоретичну увагу.

Ключові слова: право, буття права, філософія права, А. Кауфман, «третій шлях» юриспруденції.

Резюме

Бернюков А. М. Общесметодологические установки концепции «третьего пути» в юриспруденции А. Кауфмана.

В данной статье подвергается анализу научные обоснования А. Кауфмана, заложенные им в его концепцию. При этом автором освещаются общесметодологические установки данной теории. В результате этого происходит формирование понимания научных мотивов, побудивших А. Кауфмана к разработке его идей. Такой научный взгляд также позволяет раскрыть основные принципы, на которых построена концепция «третьего пути» юриспруденции. Подобного рода философско-правовое исследование, как актуальный и важный вопрос нашей науки, является методологически обоснованным и заслуживает на широкое теоретическое внимание.

Ключевые слова: право, бытие права, философия права, А. Кауфман, «третий путь» юриспруденции.

Summary

Bernyukov A. All-methodological installations of the concept of «the third way» in A. Kauffman's law.

In this article scientific justification of A. Kauffman, put by it in his concept is exposed to the analysis. Thus, the author lights all-methodological installations of this theory. Therefore, there is a formation of understanding of the scientific motives which induced A. Kauffman to development of his ideas. Such scientific view also allows to open the basic principles on which the concept of “the third way” of law is constructed. Philosophical and legal research of this sort as topical and important issue of our science, – is methodologically reasonable and deserves on broad theoretical attention.

Key words: Law, being of law, legal philosophy, A. Kauffman, “the third way” of law.

УДК 340.1

В. Ю. ВАСЕЦЬКИЙ

Вячеслав Юрійович Васецький, кандидат юридичних наук, науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

СТАНОВЛЕННЯ РУСІ-УКРАЇНИ ЯК САМОСТІЙНОЇ ДЕРЖАВИ: ІСТОРИЧНО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ

Специфічні соціально-політичні події, що трапляються на різних етапах існування країни, часто при мушують не тільки науковців, а й практично всі верства суспільства звертатися до своїх історичних коренів з метою визначитися в напрямках сучасного розвитку своєї країни, свого місця у відповідний перехідний для неї період. Події кінця ХХ ст., становлення України як самостійної держави ознаменували одночасно стрибок інтересу до історії розвитку соціально-культурних і державно-правових інститутів в Україні. З того часу у свідомості населення викристалізувалося уявлення про місце і роль України на різних етапах її історичного розвитку і в сучасний період.

Трагічні події, що трапилися в нашій країні, починаючи з кінця 2013 р., обумовили необхідність знову торкнутися багатьох аспектів історії українського народу, його культури, державності, правових інститутів – практично всіх аспектів життя країни і людей, що у ній живуть. Важливість знову звернутися до історії України, у тому числі й до ряду правових інститутів, пов’язується також з актуальністю на сьогоднішній день питання про те «звідки пішла земля руська» – тема, що почала обговорюватися, незважаючи на її, здавалося б, завершений характер.

Метою роботи є дослідження динаміки деяких історичних процесів, державно-правових аспектів християнізації України-Русі, передумов дозвільно-заборонних відносин у східних слов’ян на ранньому етапі становлення Руської держави.

Як зазначає Ю. Терещенко, Україна силою свого географічного і геополітичного становища перебувала під перехресними впливами азійсько-кочового, орієнтально-візантійського та європейського світів, по-різному інтегруючи впливи кожного з них. Вирішальним напрямом її соціокультурної і політичної орієнтації все ж була європейська цивілізація. У надзвичайно складних взаємовідносинах двох типів європейської цивілі-